

[itobiad], 2020, 9 (1): 249/264

Çin’de Sosyal Devlet Sorunsalı: Hukou Problemi

The Question of the Social State in China: Hukou Problem

Hasan GÖNDER

Arş. Gör., Çağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası
İlişkiler Bölümü

Research Asst., Çağ University, Faculty of Economics and Administrative
Sciences, Department of International Relations

hasangonder@cag.edu.tr / Orcid ID: 0000-0001-7327-1408

Alp ACAR

Lisans Öğrencisi, Çağ Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
Uluslararası İlişkiler Bölümü

Bachelor Student, Çağ University, Faculty of Economics and Administrative
Sciences, Department of International Relations

alpacar1286@hotmail.com / Orcid ID: 0000-0003-0352-1146

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type : Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received : 14.12.2019
Kabul Tarihi / Accepted : 23.03.2020
Yayın Tarihi / Published : 29.03.2020
Yayın Sezonu : Ocak-Şubat-Mart
Pub Date Season : January-February-March

Atıf/Cite as: GÖNDER, H, ACAR, A. (2020). Çin’de Sosyal Devlet Sorunsalı: Hukou Problemi. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 9 (1), 249-264. Retrieved from <http://www.itobiad.com/tr/issue/53155/659450>

İntihal /Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and confirmed to include no plagiarism. <http://www.itobiad.com/>

Copyright © Published by Mustafa YİĞİTOĞLU Since 2012 - Karabuk University, Faculty of Theology, Karabuk, 78050 Turkey. All rights reserved.

Çin’de Sosyal Devlet Sorunsalı: Hukou Problemi

Öz

1958 yılında yürürlüğe giren hukou sistemi, Çin'in göç terminolojisinde yer alan, kırsal ve kent kavramlarını birbirinden ayırıştırarak yurttaşları arasında sınıfsal fark gözetilen hane halkı kayıt sistemidir. Çin’de vatandaşın adına kayıtlı ikametgâh belgesi (Hùkǒu běn: 户口本), doğum yerine göre belirlenir.

Bu çalışma, toplamda dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, hukou sisteminin kavramsal çerçevesi açıklanmıştır. Hukouun tanımı, kökenleri ve amaçları üzerinde durulmuştur ve hukou sisteminin hazırlanış safhası incelenmiş ve böyle bir sisteme neden ihtiyaç duyulduğu açıklanmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde, bu sistemin temel sıkıntıları irdelenmiştir. Üçüncü bölümde, hukou sisteminin tarihsel gelişimi ve dönüşümü ile ilgili detaylı araştırmalar yapılmış ve dönemin reform hareketleri incelenmiştir. Son bölümde ise güncel sorunlar açıklanmıştır. Bu çalışmada hukou ile ilgili yazılmış birincil ve ikincil kaynaklar ile Çin Ulusal İstatistik Bürosu’nun verileri kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hukou, Çin, Hane Halkı Kayıt Sistemi, Kentsel Hukou, Kırsal Hukou.

The Question of the Social State in China: Hukou Problem

Abstract

The hukou system, which came into force in 1958, is the household registration system in China's immigration terminology that distinguishes rural and urban concepts from each other, as well as differentiate between the economic classes. In China, the residence certificate (Hùkǒu běn: 户口本) registered in the name of the citizen is determined by the place of birth.

This study consists of four chapters in total. In the first chapter, the conceptual framework of hukou are explained. The definition, origins and aims of the hukou are discussed. The preparation stage of the hukou system is examined and it is tried to explain why such a system was needed. In the second chapter, the main problems of this system are examined. In the third chapter, detailed researches about the historical development and transformation of the hukou system are carried out and the reform movements of the period are examined. In the last section, current problems are explained. In this study, the primary and secondary sources written about hukou system and the data of National Bureau of Statistics of China were used.

Summary

The hukou system, which is the household registration system in China's immigration that distinguishes rural and urban concepts, as well as differentiate between the economic classes. The system came into force in 1958 and continues today. In China, the residence certificate (Hùkǒu běn: 户口本) is determined by the place of birth of the registered citizen. The transition between rural hukou to urban hukou is almost impossible to differentiate. A research paper titled The Household Registration System and Social Stratification in China: 1955-1996 states that "the urban-rural gap has been likened to the distance between heaven (tian) and earth (di). Changing from rural hukou to urban hukou was more difficult than 'climbing to heaven'" (Wu and Treiman, 2002: 12).

Before the implementation of hukou system, serious sanctions and precautions were taken in order to prevent the population flow from rural to urban areas. However, all of these practices had failed (Howe and Walker, 1989: 152-161). As measures taken were insufficient and the flow from rural to urban could not be prevented so the Communist Party of China (CPC) had considered the hukou system necessary (White, 2015: 62-127).

The aim of this paper is to examine the hukou system and the reason why it was needed, to examine the regulations and reforms that were made in order to improve the system and to evaluate these reforms in parallel to social equality and the development of the country.

In the literature review, it was observed that the existing studies have harshly criticized the hukou system and claimed that this system is not a favorable system for any country in conditions of the 21st century and it should be removed completely. In this study, in order to make an unbiased assessment of the hukou system, understanding what purposes the system was placed into effect. As well as why it was needed will be questioned and a detailed assessment of the situation will be made. Although the hukou system had created the inequality and class discrimination, when the condition of the period is considered, this system was regarded necessary by the Chinese leaders for the development and progress of the country. On the other hand, when the historical development and transformation of this system is examined, during the early years of the system, there was a perception that such a system was required. The implementation of the system was seen as a sacrifice for the development, progress and enrichment of the country. Therefore, Chinese people had not given any reaction to the restriction of their freedom of movement and residence which is one of the fundamental rights and freedoms of man.

The qualitative research methods that were used are content and descriptive analysis. One of the challenges that was faced during this research, was

finding and reaching primary sources, especially for data between 1949 to 1978 due to Mao's totalitarian rule, and the devastating Cultural Revolution. Therefore, we have mostly used secondary sources and descriptive analyses in our research for that period. However, after Deng Xiaoping had took power in 1978 and started to open up the China gradually to the west, the primary sources and data has become more reachable. In this study, the primary and secondary sources written about hukou system and the data of National Bureau of Statistics of China were used.

The hukou system has given the positive outputs with the policies implemented and China has started to develop economically. Correspondingly, with the development and enrichment of the country, Chinese people, especially rural hukou holders have not enriched simultaneously which has shown itself as a fundamental problem created by the system. As a consequence, especially rural hukou holders could not get any share from this development and enrichment. The CPC's arrangements and improvements to solve these problems have been insufficient (Wang and Liu, 2018: 158-161) and that's how the main problem of the system has begun.

Within this study, it was observed that instead of solving these problems radically, the CPC has been trying hard to sustain the system with the arrangements and improvements made where the system is blocked or predicted to be blocked in the future. When the CPC's regulations and improvements over the past 60 years are analyzed, it can be seen that CPC considers the hukou as one of the cornerstones of Chinese society and believes that this system is necessary. Therefore, no concrete steps have been taken to eliminate the problems which are mentioned above.

As a result of this study, it was understood that the reform studies based on the improvement of the hukou system and the system constitutes an obstacle to the development of the state in the socio-economic sense. In this context, the result is that of China's needs for an initiate change which is primarily based on socio-economic adjustment in order to continue its economic development. In this study, we will discuss the immediate abolition of the household registration system, which is one of the fundamental rights and freedoms of man as well as restricting freedom of movement and residence, and discriminating among Chinese citizens.

Keywords: Hukou, China, Household Registration System, Urban Hukou, Rural Hukou.

Giriş

Hukou, 1958 yılında kurulan hane halkı kayıt sistemidir ve günümüzde halen aktiftir. Daha geniş anlamda hukou, kırsal ve kentsel nüfusun ayırım gözetilerek kaydedilmesine denir. Kişinin hangi sınıfa dâhil olacağı, doğum yerine göre belirlenir. Kişinin doğum yeri kırsalda gerçekleşmişse, kırsal hukou; kentte gerçekleşmişse, kentsel hukouya sahip olur. Kişinin sahip olduğu hukounun değiştirilmesi neredeyse imkânsızdır. Xiaogang Wu ve Donald J. Treiman'ın 2002 (p. 373-378) yılında yayınladığı 'The Household Registration System and Social Stratification in China: 1955-1996' isimli makalede kırsal hukou dünyaya, kentsel hukou ise cennete benzetilmiştir. Kırsal hukoudan kentsel hukouya geçişin cennete tırmanmaktan daha zor olduğu ifade edilmiştir.

Hukou başlangıçta, göç kontrolü ve ekonomik planlamayı geliştirmek amacıyla uygulanmıştır. Hukou sisteminin benzerleri araştırıldığında, Hindistan'daki insanları sosyal statülerine göre ayıran Kast sistemiyle veya Güney Afrika'daki insanları ten rengine göre ayıran Apartheid sistemiyle benzer yönleri olduğu ortaya çıkmaktadır. Bunun nedeni ise ortaya çıkan kentsel hukounun birinci sınıf vatandaş, kırsal hukounun ise ikinci sınıf vatandaş olarak aksettirilen yukarıda açıklanan sistemler gibi bir ayırım sisteminden oluşmasıdır.

Hukou, Çin vatandaşlarının kendi ülkeleri içinde ikamet ve göç etme özgürlüğünün kısıtlandığı bir sistemdir. Ayrıca bu sistem, kişilerin sosyal ve ekonomik koşullarını belirler. Hukou, günümüzün süper gücü olma yolunda emin adımlarla ilerleyen Çin'in modernleşmesi önündeki en büyük engellerden biridir.

1958 yılında yürürlüğe giren hukou sistemi, Çin'in göç terminolojisinde yer alan, kır ve kent kavramlarını birbirinden ayırıştırarak yurttaşları arasında sınıfsal fark gözetilen hane halkı kayıt sistemidir. Çin'de vatandaşın adına kayıtlı ikametgâh belgesi (Hùkǒu běn: 户口本), doğum yerine göre belirlenir.

Bu çalışma, toplamda dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, hukou sisteminin kavramsal çerçevesi açıklanmıştır. Hukounun tanımı, kökenleri ve amaçları üzerinde durulmuştur ve hukou sisteminin hazırlanış safhası incelenmiş ve böyle bir sisteme neden ihtiyaç duyulduğu açıklanmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde, bu sistemin temel sıkıntıları irdelenmiştir. Üçüncü bölümde, hukou sisteminin tarihsel gelişimi ve dönüşümü ile ilgili detaylı araştırmalar yapılmış ve dönemin reform hareketleri incelenmiştir. Son bölümde ise güncel sorunlar açıklanmıştır.

1. Hukou Sisteminin Kavramsal Çerçevesi

1.1. Hukou Sisteminin Kökenleri

Hukou sisteminin kökeni 1949 yılına dayanmaktadır. Bu makalede, hukounun yürürlüğe girdiği döneme kadar olan süreç (1949-1958) iki bölüme ayrılarak incelenmiştir. Birinci bölüm; 1949-52 yılları arasındaki hazırlık dönemidir. Kentsel kesimdeki işsizliği durdurma amacı, bu dönemin başlamasını sağlayan etkenlerin başında yer almıştır. Hazırlık dönemi sonrasında 1952'den 1958'e kadar devam eden ve hukounun yürürlüğe girmesinin arkasındaki temel düşünceleri oluşturan ikinci bölüme geçilmiştir (Cheng ve Selden, 1994: 654-8).

Çin'in 1949'daki kentsel nüfus oranı %10.6 iken 1956'da artarak %14.6'ya ulaşmış ve kentsel nüfus sayısı 1949'a oranla 35 milyon daha artmıştır. Bu dönem detaylı olarak incelendiğinde Mao, 1950 yılının Haziran ayında Çin Komünist Partisi (ÇKP) Merkez Komitesi'ne yaptığı bir konuşmada işsiz çalışanlar olarak adlandırdığı bir soruna değinerek bu gibi problemlere çözüm aradıklarını vurgulamıştır (Wallace, 2014: 119-127). Milliyetçilere karşı yapılan iç savaştan mutlak bir galibiyet ile çıkan ÇKP, savaş sonrasında milliyetçilerin Tayvan adasına kaçmasıyla birlikte ülkede bulunan eğitilmiş ve vasıflı kişilerin büyük bir kısmını kaybetmiştir. Geride kalan insanların çoğu ise daha iyi iş imkânları bulmak amacıyla büyük şehirlere göç etmişlerdir. Fakat bu insanlar, Çin'in büyük şehirlerinden kırsal kesimlere zorla geri göç ettirilmiştir. Bu politika; kentlerde yaşayan insanların ekonomik ve sosyal refahını sağlamak ve işgücü fazlasını kırsal bölgelere aktararak kentleri rahatlatmak amacıyla uygulanmıştır.

Alınan bu önlemler nüfus akışının büyük şehirlere kaymasına engel olamamıştır. Bu sebeple, 12 Mart 1954 yılında Çin İç İşleri Bakanlığı köyden kente göçü kontrol etmek amacıyla ortak direktif ilan etmiştir (Howe, 1971: 41-78). Bu direktifte kırsaldan kente göç edenlerin istihdamları sona erdirileceği ve zorunlu olarak köylerine geri gönderileceği açıkça belirtilmiştir. Ayrıca bu direktif, kırsal nüfusu üç farklı kanalda sınırlandırmıştır. Bunlar; kentsel birimlerin özel işçi bulmalarını ve kırsal kesimden gelen işçileri işe almalarını yasaklama, yerel yönetimlerin köylerdeki koordineli olmayan istihdamı durdurmaya yönlendirilmesi ve yerel yöneticilere veya sendika liderlerine işçilerin köylerinden iş aramak için şehirlere gitmemeleri konusunda uyarılarda bulunması ve bunun takibinin yapılmasıdır. Bu direktif, hukou sisteminin bir ön hazırlığı olarak kabul edilmektedir (Cheng ve Selden, 1994: 657-660).

1953 yılına gelindiğinde Çin, ekonomik çözüme, parçalanma, istila ve savaş gibi sorunlarla mücadelede başarı sağlamıştır. Ulusal ekonomiden sosyalist ekonomiye geçiş dönemi genel hattının 1953 yılında ilan edilmesi, ilk beş yıllık kalkınma planının duyurulmasının habercisi olmuştur. Bu olay, ÇKP'nin toplumsal dönüşüm ve eş-zamanlı sanayileşme ile ilerlemeyi amaçladığını göstermiştir (Selden, 2016: 234-251).

Bu dönemde, özel ve kapitalist mülkiyetten endüstrileşme ve tarımsallaşmaya geçiş tamamlanmıştır. Devlet, mülkiyet dönüşümüne ve planlı ekonominin genişlemesine paralel olarak özellikle köylüleri köylerine bağlamak, şehirlere girişlerini sınırlandırmak ve nüfus hareketlerini kontrol etmek için kamu güvenliğinden sorumlu bakanlıklar ve emniyet teşkilatı görevlendirilmiştir (Lieberthal, Tong ve Yeung, 1978: 34-92).

Sadece Şanghay eyaleti 1949-57 yılları arasında 1 milyon 80 bin insanı zorunlu olarak kırsala göç ettirmiştir. Ayrıca bu dönemde, özel ev mülkiyeti büyük ölçüde kentsel alanlarda kurulmuştur ve yapılan düzenleme ile kimliğinde doğum yeri kırsal bölge gözüken kişilerin konut satın alması engellenmiştir. Devlet, ticareti tamamen kontrolü altına almıştır (Lieberthal ve Oksenberg, 1988: 47-55). Bu dönemde yapılan nüfus kontrol politikaları ile birlikte Çin'de hukou sistemi kırsal bölgelerde şekillenmeye başlamıştır.

Her ne kadar nüfus akışını kesmek amacıyla yaptırımlar düzenlenip, ciddi önlemler alınsa da, bu uygulamalar kente göç akışını engelleme de başarısız olmuştur. 1957 yılında yayınlanan People's Daily gazetesinin haberine göre 150.000 kırsal insanın daha iş aramak için Pekin'e geldiğini ve orada daha önceden bulunan işçilerin kente 200.000 bağımlı daha getirdiğini belirtmiştir (Howe ve Walker, 1989: 152-161). Bu veriler gösteriyor ki, alınan önlemler hali hazırda kentlerde bulunan kırsal hukou sahiplerinin kırsala dönmelerini sağlamamış, aksine onların aracılığı ile beraberinde daha çok insanın kırsaldan kente göç etmesine vesile olmuştur (Banister, 1987: 74-98). Alınan önlemlerin yetersiz kalması ve kırsaldan kente göç akışının engellenememesi üzerine ÇKP, hukou sistemini gerekli görmüştür (White, 2015: 62-127).

1.2. Hukou Sisteminin Amaçları

Hukou sisteminin daha iyi anlaşılabilmesi için, önce bu sistemin hangi amaçlarla yürürlüğe girdiğinin bilinmesi gerekir. En büyük amaçlarından bir tanesi, kırsaldan kente yapılan göç akışını kesmektir. Çin'in var olan problemlerinden bir an önce kurtulabilmesi için olabildiğince hızlı sanayileşmesi ihtiyacı ortaya çıkmıştır (Chan, 1994: 43-57). Ayrıca, kırsal nüfusun tarımdan uzaklaşmasını engellemek, şehirde yaşayan kişilerin temel yaşam haklarını korumak ve sosyal refahlarını garanti altına almak bu amaçlardan bazılarıdır. Diğer bir amaç ise ekonomik planlamayı geliştirmektir. Köylerde tarımsal üretimin çoğaltılması, kentlerde ise sanayileşmenin geliştirilmesi ile ekonomik anlamda istenilen başarıya ulaşılabileceğine inanılmıştır. Diğer bir taraftan, hukou sadece kimlik oluşturmak için değil, günlük yaşamın her yönü için gerekli görülmüştür. Hukou sistemine kayıt olmadan yemek, barınma, iş bulma, eğitim alma, evlenme ve sosyal ve kültürel etkinliklerden faydalanmak mümkün değildir (Afridi, Ren ve Li, 2015: 18-21). Hukou sisteminin getirilmesinin temel amaçlarından bir diğeri de işsizlik ve açlık problemlerine çok hızlı bir

şekilde çözüm üretmek istenmesidir. Nüfus sınırlaması ve ülkenin nüfusunu kırsal bölgelere göndermek bu dönemde bir çözüm yolu olarak görülmüştür. Hukou sistemi bütün bu amaçlarını neredeyse gerçekleştirmiştir fakat bu amaçlarını gerçekleştirirken çeşitli sıkıntı ve sorunlara neden olmuştur.

2. Hukou Sisteminin Temel Sıkıntıları Ve Sorunlar

Hukou sisteminin en temel sorunlarından biri, kentsel ve kırsal nüfusu birbirinden ayırarak, kentsel nüfusu birinci sınıf, kırsal nüfusu ise ikinci sınıf vatandaş olarak kabul etmesidir. Bu uygulamayla birlikte, nüfusun büyük çoğunluğu ikincil sınıf vatandaş statüsünde kaydedilmiştir. 1958 yılında Çin Halk Cumhuriyeti'nin nüfusu 653.460.000'dir ("China Population Statistics and Related Information," 2010) ve bu nüfusun %83'ü kırsal hukouya sahiptir. Çoğunluğu oluşturan bu insanların seyahat özgürlükleri ve göç etme hakları (1978 yılı reformlarına kadar kırsal hukou sahiplerinin nüfus hareketleri yasaklanmıştır) kısıtlanmıştır. Devletin sunduğu sosyal, ekonomik ve refahı arttırmaya yönelik etkinliklerin büyük çoğunluğu da şehirlerde gerçekleştiği için kırsal hukou sahipleri bu etkinliklerden faydalanamamıştır (Knight ve Song, 1999: 130-187). Chan'a göre (1994) Çin halkının sosyal ve ekonomik koşullarının, halkın sahip olduğu hukou kimliğine göre belirlenmesi, ÇKP'nin karşı karşıya kaldığı ve uzun yıllardır çözemediği çok büyük bir sorundur ve Çin'in modernleşmesi önündeki en büyük engeldir.

Sınıflar arası var olan bu eşitsizlik, toplumda çeşitli sıkıntılar çıkarmıştır (Jensen, 2019: 177-9). Ayrıca, hukouda sınıflar arası geçişin oldukça zor olması, bu geçişin çok ağır koşullarda ve sıkı kontrollerde yapılıyor oluşu da farklı bir sıkıntı olarak düşünülmüştür. İnsanların en doğal hakkı olarak kabul edilen, kendi kaderini tayin etme hakkı elinden alınmıştır. Kırsal bir bölgede doğan bir kişinin kentsel hukouya geçmesi çok zordur. Çünkü sistem sınıflar arası geçişi engellemek adına her türlü önlemi almıştır.

İkinci olarak, çeşitli vasıtalar ve devletin teşviğiyle kentlere giden kırsal hukou sahiplerinin, hukou statüleri nedeniyle buldukları kentin imkânından kentsel hukou sahipleri gibi tamamen faydalanamamıştır. Hızlı sanayileşme ve kolektifleştirme yoluyla ülkeyi tarım ekonomisinden sosyalist bir topluma dönüştürmeyi amaçlayan Büyük İleri Atılım Projesi'nin ilk yıllarında ekonomiye olumlu etkisiyle birlikte sanayi bölgelerinde işgücü ihtiyacı ortaya çıkmıştır (Gönder, 2018: 1741-2). Bu işgücü ihtiyacını karşılamak için ÇKP, Geçici Sözleşmeli Çalışanlar adı altında bir yönergeyle belli bir sayıdaki kırsal göçmen işgücününün sanayi bölgelerinde istihdam edilmesine izin vermiştir. Bu insanlara, kentsel hukou sahiplerinin yapmak istemediği, belli bir yetenek ve teknik bilginin gerekmediği ama ülkenin ihtiyaç duyduğu diğer işler verilmiştir.

Üçüncü olarak, hukou sistemi sınıflar arası evliliğe açık olmasına karşın, 1998 yılına kadar yapılan sınıflar arası evliliklerden doğan çocuklar hukou statüsünü annelerinden alıyordu ve bu değiştirilemezdir. Örnek vermek gerekirse, doğan bebeğin babası kentsel hukouya, annesi ise kırsal hukou sınıfına tabi olması durumunda, bebek kırsal hukouya kaydedilir. Bu durum, aile içi birçok soruna sebebiyet vermektedir. Çin’de birçok aile bu nedenden ötürü boşanmıştır. Çünkü çoğu ailede babanın veya annenin sahip olduğu hak ve imkânlardan kendi çocuğu veya eşi yararlanamamıştır. Ayrıca, küçük şehir ve kasabalarda hukou kayıtlarını sınırlayan kotaların ortaya çıkışı, zaten var olan sıkıntıların artmasına sebep olmuştur. Bu uygulamaya karşı tepkilerin artması sonucunda kota sistemi 2000 yılında kaldırılmıştır.

Her ne kadar sistemi iyileştirmek adına çeşitli düzenlemeler yapılsa da, hukou sisteminden kaynaklı sorunlar günümüzde de devam etmektedir. Bu sistemi tamamen ortadan kaldırmadan ve toplumu bütün olarak eşit kılmadan, bu sorunların çözülmesi mümkün görülmemektedir. 21. yüzyılın başında yaşanan 27 yaşındaki üniversite mezunu Sun Zhigong’ın geçici oturma izni ve kimliği olmadığı gerekçesiyle polisler tarafından gözaltına alınmış, şiddete maruz kalmış ve yaşamını yitirmiş olması bu iddiayı destekleyen örneklerden biri kabul edilmektedir (“Sun Zhigang’s Brutal Killers Sentenced.” 2003). Yaşanan bu olaydan sonra yapılan çeşitli düzenlemeler, başlaması muhtemel görünen protestoları önleme amacı gütmüştür. Buradan çıkan sonuç ile ÇKP’nin bu dönemde bile sistemi iyileştirmeye gönüllü olmadığı ve sistemin tıkanacağını öngördüğü yerlerde kısa vadeli düzenlemeler ile sistemi ayakta tutmaya çalıştığı görülmektedir. 2003 yılında yapılan düzenlemeler bu iddianın haklılığını ortaya koymaktadır. 2003 yılının yaz aylarında başlatılan Pekin İstihdam ve İkamet İzninden yalnızca birkaç kişi faydalanabilmiştir (“China to abolish,” 2015). Diğer taraftan, hukounun yarattığı problemler ulaşım ve konut alımına da yansımıştır. Örneğin, 1950li yılların ortalarında ÇKP otobüs ve tren bileti satışını kısıtlamış ve yerleşim alanlarını büyük ölçüde kentsel alanlarda kurmuştur. Herhangi bir sınıfsal ayrımın henüz yapılmadığı bu dönemde bile göçmenlerin konut sahibi olmasına izin verilmemiştir. Hukou sisteminin mi bu gibi problemleri yarattığı yoksa bu gibi problemlerin mi hukou sistemini var ettiği tartışılabilir (Liu, 2005: 148–152).

Sistemi düzeltmek amaçlı yapılan reformlar sistemin neden olduğu sorunları çözmekte yetersiz kalmıştır. Hatta bazı durumlarda yeni sorunların ortaya çıkmasına neden olmuştur. 1978 ve 1979 yılında yapılan reformlardan sonra kırsal sömürgeciliğin ortaya çıkması, sistemin özünün sorun çıkarmaya elverişli olduğunun bir kanıtıdır (Chan, 2009: 203-7).

Hukou bir vatandaşlık belgesi görevi görmektedir. Ancak vatandaşlığımızda hangi sınıfa mensup olduğunuzu, doğduğunuz yer belirlemektedir. Eğer ki Fujian eyaletinin Fuqing kırsal alanında doğduysanız, Fuqing için bir

hukounuz vardır. Hukounuz ile yalnızca Fuqing köyünde sunulan sağlık, eğitim ve diğer sosyal imkânlardan faydalanabilirsiniz. Sahip olduğunuz hukou ile aynı eyalette bulunan Fuzhou şehrine gittiğiniz zaman, oradaki hiçbir imkândan faydalanamazsınız. Sistem bunu engellemiştir. Bu durum kısaca şöyle özetlenebilir: büyük bir şehirde doğmuşsanız ve kentsel hukouya sahipseniz, iyi bir eğitim alır, devletin her türlü sosyal ve kültürel imkânından faydalanıp, iyi bir gelire sahip olabilirsiniz. O zaman hukou sizin için bir sorun olmayacaktır. Ancak, kırsal alanda doğmuşsanız ve kırsal hukouya sahipseniz, asgari düzeyde bir eğitim alır, devletin sunduğu çoğu sosyal ve kültürel imkânından faydalanamayacak ve refah bir hayata sahip olamayacaksınız. Bu da kırsal hukouya sahip insanlar için büyük bir sorundur. Buradan çıkılan sonuç ile hukou sisteminin Çin toplumunda toplumsal ayrışma ve sosyal eşitsizliklerin üretilmesi ve çoğaltılması için hizmet veren bir pasaport sistemi olarak anlaşıldığı söylenebilir. Hukounun kaldırılması gerektiğini savunan milyonlarca insana rağmen ÇKP, bu sistemin Çin'in bir parçası olduğunu ve sistemi tamamen kaldırmak yerine reformlarla iyileştirilmesi gerektiğini savunmaktadır.

3. Hukou Sisteminin Tarihsel Gelişimi Ve Dönüşümü

Hukounun dönüşüm süreci Çin'de *Nongzhuanfei* (农转非) tabiri ile adlandırılmaktadır. Bu terim kırsal hukounun kentsel hukouya dönüşümünü ifade etmektedir. *Nongzhuanfei* kazanmanın koşulları bölgeler arasında farklılık göstermektedir. Bu dönüşüm genellikle bölgesel politikalar ve kota kontrollerine göre düzenlenmektedir (Wu ve Treiman, 2002: 366-371). Hukounun dönüşümü, devletin sanayi hedeflerine bağlı olarak gerekli görülmüştür. ÇKP, kırsal sınıftan kentsel sınıfa geçiş mümkün olduğunu ileri sürmüştür. Fakat bu geçişler çok ağır koşullarda ve sıkı kontrollerle gerçekleştiği için, sadece teoride mümkün görünmektedir. Kentsel sınıfa geçebilmek için çok çalışmak, kırsal idaredeki insanların takdirini kazanmak ve örnek bir kırsal vatandaş olarak değerlendirilmek gerekmektedir (Chan, 2010: 359-362). Yukarıda belirtilen maddelerden herhangi biri gerçekleşmediği takdirde, kırsal sınıftan kentsel sınıfa geçişe izin verilmemiştir. 1978 yılından itibaren Çin'de kırsal hukou sahiplerinin kentlere göç etmesine izin verilmiş fakat o kişilerin kamu hizmetlerine, sosyal ve kültürel etkinliklere erişimleri kısıtlanmıştır.

1980'li yıllarda Çin'in kırsal alanlarında 150 milyon işçi fazlası vermiştir. Çin Hükümeti şehirlere göçü engellemek amacıyla kırsal alanı terk etmeden, toprağı terk etme fırsatı sunmuş, Kasaba ve Köy İşletmeleri (KKİ) aracılığı ile kırsal işçilerin diğer kırsal alanlara ve küçük kasabalara gitmesine izin vermiştir (Wu ve Treiman, 2002: 367-9). KKİ, hukounun gelişimi hakkında bilgi sahibi olmamıza yardımcı olmuştur. Göçmen işçiler ile vasıfsız kentsel hukouya sahip olan işçiler arasında rekabetin oluşması ve şehir

hükümetlerinin yerel işçileri koruma ve iş gücü piyasasında göçmen işçilere karşı hukou tanımlama yolu ile ayrımcılık yapmayı seçmesi, çeşitli sorunlara neden olmuştur (Liang, 2006: 238-9). Hukoudan kaynaklı olması muhtemel çeşitli sorunları önlemek amacıyla ÇKP, sistem üzerinde çeşitli reformlar yaparak, sistemi iyileştirmeye çalışmıştır. KKİ bunlardan bir tanesidir. KKİ ile birlikte, kırsal alandaki ekonomiyi ve tarımı canlandırmayı hedeflemiştir. Buna bağlı olarak Çinli çiftçiler, ilk defa kendi şehirleri dışında iş yapmak için meşru haklara sahip olmuşlardır (Alexander ve Chan, 2004: 613-4). Fakat KKİ tarım dışında iş olanakları sunmada başarısız kalmıştır. Bu sebeple, ÇKP 1983 yılında çiftçilerin ürünlerini yerel pazar yerlerinin dışında satmasına olanak vermiştir. Hukounun gelişim sürecinde ÇKP; az verimli firmaların özelleştirilmesine de izin vermiştir. Bunun refah açısından iyi bir politika olup olmadığı tartışmaya açık bir konudur.

Hukou sisteminin iyileştirilmesinde önemli bir yer tutan politikalardan bir diğeri ise *Zanzhu Zheng* (暂住证) diye tabir edilen Geçici Yerleşim Sertifikası (GYS)'dir. 1985 yılında yürürlüğe giren bu uygulama, kırsal göçmenlerin yasal olarak kentlere göç etmesine ve orada ikamet edebilmesine izin vermiştir. GYS sadece 1 yıl için geçerli olup, bittiği zaman yenilenebilmektedir. Bu belgeyi almak için yetkililere yüklü miktarda ödeme yapılması gerekiyor ve belgeyi alanlar kentlerde yaşamalarına karşın şehirde sunulan olanakların çoğundan yararlanamamıştır (Carrillo, 2004: 3-8).

Hukou sisteminin iyileştirilmesi amacıyla yapılan diğer bir gelişme ise 2003 yılından itibaren kırsal hukou sahiplerinin herhangi bir izne ihtiyaç duymadan kentlere göçmelerinin ve orada ikamet edebilmelerinin önünün açılmasıdır. Çin'de 2003 yılına kadar kırsal hukou sahiplerinin geçici izin almadan şehirlerde ikamet etmesi yasakmış. Hatta yakalananlar gözaltına alınmış, para cezası uygulanmış ve kayıtlı oldukları hukou ikametgâhına geri gönderilmişlerdir (Alexander ve Chan, 2004: 617).

Hukou sisteminin kökeninin geleneksel Çin toplum mahalle örgütü sistemi olan Baojia (保甲) sistemine bağlı olması, yapılan dönüşümlerin ve gelişimin beklenenden daha az bir etkiyle gerçekleşmesine neden olmuştur.

3.1. Reformlar

Sistemde yapılan en kayda değer reformlardan biri 1998 yılında gerçekleşmiştir. 1998'de yapılan reform ile Kamu Güvenlik Bakanlığı iç göçle ilgili birçok kısıtlamayı yürürlükten kaldırmıştır. Ayrıca, 18 yaşından küçük çocukların hukou statüsünü ebeveynlerinin birinden almalarına olanak vermiştir. Aynı düzenleme ile evli olan ve farklı hukou statüsüne sahip olan çiftlerin hukou dönüşümü kolaylaştırılmış ve oluşan birçok mağduriyet asgari seviyeye indirilmeye çalışılmıştır (Li, 2000).

2000 yılında ise ÇKP, küçük şehirlerde ve kasabalarda hukou kayıtlarını sınırlayan kotaları ortadan kaldırmaya başlamıştır. Çin'de hukou sistemiyle ilgili iki farklı tür reform yapılmıştır. Birincisi, ülke çapında geçerli olan reformlar, diğeri ise; bazı bölgelere ve şehirlere yönelik yapılan özel reformlar. Nüfus ve Çalışma Ekonomisi Enstitüsü Müdürü Cai Fang (2003: 16-20), hukouya yönelik yapılacak herhangi iyileştirme ve yenilik yapma görevini yerel yönetimlere verildiğini iddia etmiştir. Bu iddiayı güçlendiren en önemli bulgu, 2001 yılının Mart ayında ÇKP tarafından kabul edilen reformların yalnızca Anhui, Guangdong, Hebei, Jiangsu, Shandong, Sichuan ve Zhejiang eyaletlerindeki şehirleri ve kırsal bölgeleri kapsamasıdır ("Looser Residency," 2003).

Hukou reformları her ne kadar genel olarak nüfus hareketlerini kolaylaştırmış ve kırsal göçmenler için fırsatlar yaratmış olsa da bazı akademisyenler ve insan hakları savunucuları bu reformların kentsel ve kırsal nüfus arasındaki uçurumu azaltmada başarısız olduğunu vurgulamaktadır. Beatriz Carrillo'a göre (2004: 19-24) hukou reformlarının olumsuz eleştirisi almasının en önemli nedenlerinden biri, sistemin hala kimlerin kentli vatandaş olacağına karar veriyor olmasıdır.

4. Hukou Sisteminin Güncel Sorunları

Hukou sisteminin güncel sorunlarına değinirken öncelikli olarak ekonomik sorunları açıklamak gerekmektedir Çin, 2001 yılında Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)'ne üye olmasıyla ulusal pazarını uluslararası rekabete açmıştır. Çin'in DTÖ'ne üyeliği hukou sistemini çok farklı boyutlarda sorunlarla karşı karşıya bırakmıştır. Çin'de tarım sektörü yabancı yatırımcılara açılmış ve çiftçiler rekabete maruz bırakılmıştır. Bunun sonucunda zaten düşük hayat standartlarına sahip olan çiftçiler daha mağdur konuma düşmüşlerdir (Prime, 2002: 27-9). Bu dönemde devletin tekstil ve hazır giyim sektörüne girmesi ve yeni iş alanları oluşturması, bu sektörlerdeki işgücü ihtiyacını kırsal kesimden karşılayarak tarım sektöründe rekabetten kaynaklı oluşacak mağduriyetleri asgari seviyeye indirmeye çalışmıştır.

Günümüzde halen devam eden diğeri sorunlardan biri de, Çin nüfusunun yarısından fazlası şehirlerde yaşarken, şehir sakinlerinin sadece %35'inin kentsel hukouya sahip olmasıdır. Başka bir ifadeyle, Çin Ulusal İstatistik Bürosu'nun 2013 yılındaki verilerine göre, kentlerde yaşayan fakat kırsal hukouya sahip olan yaklaşık olarak 250 milyon insan vardır. Bu insanlar şehirlerde yaşamalarına karşın kentsel hukounun sahip olduğu hak ve ayrıcalıkların çoğundan faydalanamamaktadırlar. Bu nedenle, hukou sistemi şehirde kalıcı olarak yerleşmek isteyen göçmen işçiler üzerinde caydırıcı bir etkiye sahiptir. Kentlerde yaşayan göçmenlerin sosyal ve ekonomik refaha tamamen erişememeleri, ÇKP'nin hedeflediği tüketici

toplum ve ekonomiye geçişi zorlaştırmaktadır. Bu insanlar tüketici toplum grubuna katılamamaktadır. (Cui ve Cohen, 2015: 329-331).

2014 yılından günümüze kadar devam eden çalışmalar ile ÇKP, kırsal ve kentsel hukou sahipleri arasındaki farklılıkları aşamalı olarak kapatmayı ve nihayetinde bu sınıfsal ayrımı kaldırmayı amaçlamaktadır. Bu girişiminin bir parçası olarak, 2014 yılının Mart ayında yayınlanan Ulusal Şehirleşme Planı (2014-2020) ile Çin Devlet Konseyi, 2020 yılına kadar 100 milyon kırsal göçmene daha kentlerde ikamet hakkı vermeyi ve onların hukoularını dönüştürmeyi hedeflediğini açıklamıştır. ÇKP, kentsel hukou sahiplerinin sayısının her yıl yüzde bir oranında arttırmayı ve 2020 yılında kentsel hukou sahiplerinin nüfusun yüzde 45'ine ulaşmasını hedeflediklerini belirtmiştir (Griffiths ve Schiavone, 2016: 85-87). Fakat göstergeler, Çin'in bu hedefe ulaşmasından uzak olduğunu göstermektedir. Çin Ulusal İstatistik Bürosunun 2018 yılı verilerine göre, 2013 yılında 250 milyon olan şehirde yaşayan kırsal hukou sahiplerinin sayısı, 2018 yılında 285 milyonu aşmıştır. Bu çıktı, Çin'in 2014 yılında ilan ettiği Ulusal Şehirleşme Planındaki hedeflerine ulaşamadığını ve hukou sorununun günümüzde de devam ettiğini göstermektedir.

Sonuç

Çalışmamızda hukou sisteminin tarafsız bir değerlendirmesinin yapılması amacıyla, öncelikle sistemin hangi amaçlarla yürürlüğe konulduğunun, neden bu sisteme ihtiyaç duyulduğu ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır ve daha sonra bu doğrultuda durum değerlendirmesi yapılmıştır. Her ne kadar hukou sistemi beraberinde eşitsizlik ve sınıf ayrımcılığı getirse de dönemin şartları düşünüldüğü zaman, Çin liderleri tarafından bu sistem, Çin'in gelişimi ve ilerlemesi için gerekli görülmüştür. ÇHC'nin kurucusu olan ve halkçı kimliğiyle tanınan dönemin ÇKP lideri Mao Zedong hukou sistemini gerekli görmüştür. Diğer taraftan, bu sistemin tarihsel gelişimi ve dönüşümü incelendiğinde, sistemin uygulandığı ilk yıllarda ve öncesinde, böyle bir sistemin gerekli olduğunu öngören bir algı oluşmuştur. Öyle ki, sistemin uygulanması, ülkenin gelişimi, ilerlemesi ve zenginleşmesi için yapılması gereken fedakârlık olarak görülmüştür. Buna bağlı olarak da insanlar temel hak ve özgürlüklerinden biri olan dolaşım ve ikamet özgürlüğünün elinden alınmasına ve kısıtlanmasına tepki göstermemişlerdir.

Hukou sisteminin tarihsel gelişimi incelendiğinde, uygulanan doğru politikalar ile sistem, olumlu çıktılar vermiş ve ÇHC gelişmeye başlamıştır. Ülkenin gelişmesi ve zenginleşmesi ile birlikte insanların eş zamanlı olarak zenginleşmemesi sistemin yarattığı temel bir sorun olarak kendini göstermiştir. Bunun doğal bir sonucu olarak, özellikle kırsal kimlik sahipleri bu gelişmeden ve zenginleşmeden herhangi bir pay alamamışlar ve sistemle ilgili temel sıkıntı da burada başlamıştır. ÇHC'nin özellikle 1978 yılından

sonra uyguladığı yanlış politikalar sebebiyle milyonlarca kırsal kimlik sahibi mağdur olmuştur. Bunlardan bazılarında, 1978 reformları sonrasında devlet izni ve talebiyle kentsel bölgelere göç eden kırsal kimlik sahiplerinin, kentlerde sosyal hak ve özgürlüklere tamamen erişimlerinin olmaması, insanların dolaşım ve ikamet haklarının kısıtlanması ve insanların kendi kaderini tayin etme hakkının elinden alınması örnek gösterilebilir. Bunun sonucunda, ÇKP'nin bu sorunları çözmek için yaptığı düzenlemeler ve iyileştirmeler yetersiz kalmıştır (Wang ve Liu, 2018: 158-161).

Yaptığımız bu çalışma neticesinde, ÇKP'nin bu sorunları kökünden çözmek yerine, sistemin tıkanacağı veya ileride tıkanacağı öngörüldüğü yerlerde yapılan düzenlemeler ve iyileştirmeler ile sistemi ayakta tutmaya çalıştığı gözlemlenmiştir. ÇKP'nin son 60 yılda yaptığı düzenlemeler ve iyileştirmeler incelendiğinde, hukou sistemini Çin toplumunun temel taşlarından biri olarak gördüğünü ve gelecekte de bu sistemin gerekli olduğuna inandığı ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla yukarıda açıklanan sorunları ortadan kaldırmak amacıyla herhangi bir somut adım atılmamıştır. Başlangıçta, ülkenin gelişimi için bir zorunluluk olarak görülen bu sistem, toplumu oluşturan en temel parçalardan biri olarak kabul görmeye başlamıştır.

ÇHC ekonomik büyümede kayda değer bir aşama kaydetmiştir ve dünyanın en büyük ikinci ekonomisi olmuştur. Çin, eğer ekonomik büyümesine ve gelişimine devam etmek istiyorsa, bu gelişimi ülkede sosyal anlamda değişim yaparak sürdürmelidir. İnsanları, iki farklı sınıfa ayıran ve insanın temel özgürlüklerinden biri olan seyahat ve göç özgürlüğünü uzun bir dönem kısıtlayan bu sistemin, hiç zaman kaybedilmeden kaldırılması gereklidir. Aksi takdirde, toplumsal huzursuzluk ve eşitsizlik yerini çatışmaya bırakabilir.

Kaynakça

- AFRIDITI, F., LI, S. X., ve REN, Y. (2015). Social identity and inequality: The impact of China's hukou system. *Journal of Public Economics*, 123(C), 17–29.
- ALEXANDER, P., ve CHAN, A. (2004). Does China have an apartheid pass system? *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 30(4), 609–629.
- BANISTER, J. (1987). *China's changing population*, Stanford: Stanford University Press.
- CARRILLO, B. (2004). Rural-urban migration in China: Temporary migrants in search of permanent settlement. *PORTAL Journal of Multidisciplinary International Studies*, 1(2), 1-26.

- CHAN, K. W. (1994). *Cities with invisible walls: Reinterpreting urbanization in post-1949 China*, Hong Kong: Oxford University Press.
- CHAN, K. W. (2009). The Chinese hukou system at 50, *Eurasian Geography and Economics*, 50(2), 197–221.
- CHAN, K. W. (2010). The household registration system and migrant labor in China: Notes on a debate, *Population and Development Review*, 36(2), 357–364.
- CHENG, T., ve SELDEN, M. (1994). The origins and social consequences of China's hukou system. *The China Quarterly*, 139, 644–668.
- China Population Statistics and Related Information. (2010). *China Today*. 08 Temmuz 2019 tarihinde <http://www.chinatoday.com/data/china.population.htm> adresinden erişildi.
- China to abolish controversial temporary residence permit. (2015, February 15). *China Daily*. 27 Ekim 2019 tarihinde http://www.chinadaily.com.cn/china/2015-02/15/content_19597767.htm adresinden erişildi.
- CUI, R., ve COHEN, J. H. (2015). Reform and the HuKou system in China. *Migration Letters*, 12(3), 327–335.
- FANG, C. (2003). *Migration and socio-economic insecurity: Patterns, processes and policies*, Geneva: International Labour Office.
- GÖNDER, H. (2018). 1956-66 Pre-Cultural Revolution period and Mao's lack of self-criticism, *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(15), 1734–1748.
- GRIFFITHS, M., ve SCHIAVONE, M. (2016). China's New Urbanisation Plan 2014–20, *China Report*, 52(2), 73–91.
- HOWE, C. (1971). *Employment and economic growth in urban China 1949-1957*, Cambridge: Cambridge University Press.
- HOWE, C., ve WALKER, K. R. (1989). *The Foundations of the Chinese Planned Economy: A Documentary Survey, 1953–65*, Macmillan: Palgrave.
- JENSEN, B. (2019). 'Perceived social citizenship': A comparative study between two different hukous. *Citizenship Studies*, 23(2), 172–188.
- KNIGHT, J., ve SONG, L. (1999). *The rural-urban divide: Economic disparities and interactions in China*, Oxford: Oxford University Press Catalogue.

- LIANG, X. (2006). The evolution of township and village enterprises (TVEs) in China, *Journal of Small Business and Enterprise Development*, 13(2), 235–241.
- LIEBERTHAL, K., ve OKSENBERG, M. (1988). *Policy making in China: Leaders, structures, and processes*, New Jersey: Princeton University Press.
- LIEBERTHAL, K., TONG, J., ve YEUNG, S. (1978). *Central documents and Politburo politics in China*, Michigan: University of Michigan Center for Chinese Studies
- LIU, Z. (2005). Institution and inequality: The hukou system in China. *Journal of Comparative Economics*, 33(1), 133–157.
- Looser Residency Policy for Beijing Rural Workers. (2003, February 24). *Xinhua News Agency*. 09 Temmuz 2019 tarihinde <http://arabic.china.org.cn/english/China/56808.htm> adresinden erişildi.
- PRIME, P. B. (2002). China joins the WTO: How, why, and what now? *Business Economics*, 37(2), 26–32.
- SELDEN, M. (2016). *The political economy of Chinese development*, London: Routledge.
- Sun Zhigang's Brutal Killers Sentenced. (2003, June 10). *China Daily*. 24 Haziran 2019 tarihinde http://www.chinadaily.com.cn/en/doc/2003-06/10/content_168514.htm adresinden erişildi.
- National Bureau of Statistics of China. (2019). *China Statistical New Year Book*. 13 Eylül 2019 tarihinde <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2018/indexeh.htm> adresinden erişildi.
- WALLACE, J. (2014). *Cities and stability: Urbanization, redistribution, and regime survival in China*, Oxford: Oxford University Press.
- WANG, F., ve LIU, Y. (2018). Interpreting Chinese Hukou system from a Foucauldian perspective. *Urban Policy and Research*, 36(2), 153–167.
- WHITE, L. T. (2015). *Unstately Power: Local Causes of China's Intellectual, Legal and Governmental Reforms*, New York: Routledge.
- WU, X., ve TREIMAN, D. J. (2004). The household registration system and social stratification in China: 1955–1996. *Demography*, 41(2), 363–384.

